

Stulen vision

En studie om hur platsidentitet skapas för
stadsomvandlingsprojektet Norra Sorgenfri

Saga Li Ståhlberg

Lunds universitet, Höstterminen 2019

Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi

SGEK03, Kandidatuppsats i samhällsgeografi, 15 hp

Handledare: Henrik Gutzon Larsen

LUNDS
UNIVERSITET

Abstract

The Norra Sorgenfri project is one of Malmö's largest urban renewal projects with the vision that the old industrial area will become an integral part of the inner city. The aim of this research is to investigate how Malmö Municipality tries to change the place identity of Norra Sorgenfri through its vision and at whose expense. The theoretical framework is based on previous research on entrepreneurial urbanism as well as theories on sense of place and power relations. Using a qualitative method, a number of documents produced by Malmö municipality related to Norra Sorgenfri, have been analysed through document analysis and coding. Based on the coded material, patterns related to the theme of sustainability were identified. These patterns are presented and discussed in relation to the theoretical framework. With the help of vague signal words and illustrations, the municipality seems to aim for multiculturalism and inclusiveness. The municipality seems not, however, to have taken the point of departure in the needs of the people when creating the vision. Rather, the thesis suggests that the municipality aims, more narrowly to prioritize to market Norra Sorgenfri as part of an attractive inner-city area, in competition with other cities.

Key words: *Urban renewal; place identity; place marketing; entrepreneurialism; power relations. Norra Sorgenfri.*

Nyckelord: *Stadsomvandling; platsidentitet; platsmarknadsföring; entreprenörsurbanism. makrelationer; Norra Sorgenfri.*

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.2 Syfte och frågeställning	3
1.3 Avgränsning.....	3
1.4 Disposition.....	3
2. Teoretiskt ramverk	4
2.1 Staden genom entreprenörsurbanism	4
2.2 Känsla och platsidentitet.....	6
2.3 Staden och maktrelationer	7
2.4 Teoretisk sammanfattning	9
3. Uppsatsens tillvägagångssätt	10
3.1 Utgångspunkt och ansats	10
3.2 Fallstudie som metod	11
3.3 Empiri och genomförande	11
4. Norra Sorgenfri byter platsidentitet	14
4.1 Skiftet av Norra Sorgenfri	14
4.2 Planeringsdokumenten.....	16
4.3 Temat hållbarhet genom signalord.....	17
4.4 Framtidens platsidentitet konkretiserad.....	21
4.5 Platsmarknadsföring och maktrelationer.....	26
5. Slutsats	30
5.1 Reflektion.....	32
Referenser	33

Figurförteckning

Figur 1.1: Visionsbild över utbyggnadsområdet Norra Sorgenfri.....	1
Figur 2.1: Lefebvres koncept ”produktion av rum”	8
Figur 4.1: Markplan för bygget av Norra Sorgenfri	15
Figur 4.2: Illustrationer för visionen om Norra Sorgenfri.....	22
Figur 4.3: Bilder som används som vision för Norra Sorgenfri.....	23

Tabellförteckning

Tabell 3.1: Visar de dokument som har använts vid studiens analys.....	12
--	----

1. Inledning

Stadsomvandling och stadsförnyelse är någonting som kommit att få en tilltagande betydelse i takt med att städer växer och till följd av avindustrialiseringar görs försök att förändra städernas urbana identitet. Norra Sorgenfri som ligger centralt i östra delen av Malmö är ett av stadens största stadsomvandlingsområden och ett förnyelseprojekt som är högt prioriterat av Malmö stad. Grundtanken med projektet är att området successivt ska utvecklas till att bli en del av innerstaden genom att integrera äldre bebyggelse med ny. Stadsdelen är mitt i förvandlingen från att vara ett gammalt industriområde till att bli ett bostadsområde med offentliga utrymmen för Malmös invånare att vistas i. Projektet startade med ett visionsarbete som inleddes redan under hösten 2005 med syftet att få en vidare förståelse kring hur utformningen av staden kan komma att påverka sociala och ekonomiska förhållanden (Malmö stad, 2019a).

Figur 1.1 Visionsbild över utbyggnadsområdet Norra Sorgenfri (Malmö stad, 2017)

När man passerar den del av Industrigatan i Malmö som idag har fyllts med restauranger, frisörsalonger och växtlighet, är det svårt att föreställa sig att samma område bara några år tidigare förknippades med gatuprostitution och droger. Under en promenad i området förra året möttes jag av stora skyltar med rubriker som: ”Några små steg för dig – ett stort kliv för hållbarheten”. I anslutning till alla byggnationer har tillfälliga lösningar på gemensamma utrymmen gjorts med hjälp av baracker och lastpallar. Efter att ha passerat det område som nu är under konstruktion kommer jag till det industriområde som fortfarande står kvar men som i framtiden kommer att rivas. På andra sidan gatan ligger en stor inhägnad tomt som

för tillfället står öde. Samma område användes som tältläger av EU-migranter under 2014-2015 och kom i media att kallas för Sveriges största slum (Persdotter, 2019).

Det tidigare industriområdet med dåligt rykte ska bli en del av innerstaden, samtidigt som Malmö stad hävdar att projektet kan komma att bli känt för att vara ledande inom ”ekonomisk och social hållbarhet” (Malmö stad, 2006a). Norra Sorgenfri är inte ensamt. Många postindustriella städer har idag identitetskris vilket statsvetaren Mukhtar-Landgren (2012) menar har lett till att urbana platser marknadsförs för att locka investerare till staden. Samtidigt formulerar städernas politiker och tjänstemän tydliga visioner för att locka en viss typ av människor och ”[s]må och stora städer konkurrerar idag om att locka en ’attraktiv’ befolkning som ska bidra till att öka städernas marknadsvärde i en global konkurrens” (Listerborn, 2015, s. 68). Genom stadsförnyelseprojektet Norra Sorgenfri syftar Malmö stad till att skapa en ny platsidentitet.

Genom normer för hur en stad bör vara, formas diskussionen kring stadsomvandling. Stadskärnan framhålls som betydelsefull i planeringen av städer och begrepp som täthet, förtätning och stadsmässighet har blivit centrala. I kontrast till äldre tiders täta städer tillskrivs den moderna staden en avsaknad av platsidentitet som bara kan nås i och med idealiseringen av innerstaden (Rönnlund & Tollefsen, 2016). Arkitektur och stadsbyggnationer ger städer en design men fungerar även som en nyckelkomponent i planeringen av platser (Cresswell, 2015). Men vilka är det som konstruerar och formar innebörden av stadens rum och hur går det till? Detta väcker en nyfikenhet och ett intresse hos mig. Genom att bygga ett nytt stadsdelsområde som riktar sig till alla stadens invånare och samtidigt ha en tydlig vision går det att fråga sig vem det egentligen är som inkluderas i benämningen ”allmänhet” eller ”medborgare”. Vems intressen är det som lyfts fram i skapandet av en så kallat hållbar stad. Hur ser maktrelationerna i staden ut?

1.2 Syfte och frågeställning

Malmö är en gammal industristad som nu byter skepnad och det är i detta sammanhang som Malmö stad i samarbete med byggherrar och fastighetsägare vill ge stadsdelen Norra Sorgenfri en ny uppdaterad identitet. Syftet med denna uppsats är att förstå hur visionen om en ny identitet för Malmö är formulerad och hur den konkretiseras i planeringen av området Norra Sorgenfri samt vilka invånare som prioriteras respektive exkluderas i dessa planer. Syftet har operationaliserats genom frågeställningarna som lyder:

- Hur framställs visionen om Norra Sorgenfri av Malmö stad för att förändra områdets platsidentitet?
- För vad och för vem planerar Malmö stad i visionen om Norra Sorgenfri?

1.3 Avgränsning

Uppsatsen är avgränsad till att undersöka visionen av Norra Sorgenfri utifrån Malmö stads perspektiv för att förstå platsidentitetens förändring. Det innebär att jag *inte* kommer att undersöka upplevelsen kring platsen och vad människorna som bor där eller har bott där känner kring Norra Sorgenfri.

1.4 Disposition

Den första delen av uppsatsen har gett en introduktion till problemet som intresserar mig, identitetsskapandet av platser i urban förändring. I följande del kommer det teoretiska ramverket att presenteras i form av tidigare forskning och teorier som är relevanta för att besvara frågeställningarna. Ramverket behandlar begrepp som entreprenörsurbanism, platsmarknadsföring, platsidentitet och Lefebvres koncept ”produktion av rum”. Därefter presenteras metoden som har använts och materialet som har kodats. I analysdelen diskuteras materialet i relation till teorin. Analysen visar på ett mönster av det centrala temat hållbarhet som uttrycks genom signalord av Malmö stad för att förändra Norra Sorgenfris platsidentitet. Eftersom studien är utförd med hjälp av en kvalitativ metod menar jag att resultaten inte går att förstå separat från teorin. Resultatet och diskussion har därför integrerats i uppsatsens analysavsnitt. Avslutningsvis presenteras de slutsatser som kan dras av studien samt reflektioner kring min egen studie och framtida forskning.

2. Teoretiskt ramverk

Detta avsnitt syftar till att redogöra för den teoretiska bakgrund som ligger till grund för att förstå Norra Sorgenfris stadsomvandling. Ramverket tar sin utgångspunkt i teorier kring entreprenörsurbanism och tar upp tidigare forskning om platsidentitet som relaterar till platsmarknadsföring och vision. Plats och rum förstås i uppsatsen som något föränderligt och teorier om känsla och platsidentitet relateras till entreprenörsurbanism. Vidare kommer dessa teorier relateras till Henri Lefebvres diskussion kring ”produktion av rum”. Med bakgrund till att rum enligt Lefebvre skapas utifrån en dynamik av tre dimensioner används begreppet *föreställda rum* för att förstå visionens betydelse för skapandet av platsidentitet. Mitt empiriska exempel Norra Sorgenfri kommer sedan att relateras till det teoretiska ramverket. I följande avsnitt är en litteraturöversikt och de teorier som använts integrerade. Tillsammans utgör de uppsatsens teoretiska ramverk som är indelat i tre delavsnitt, *Staden genom entreprenörsurbanism*, *Känsla och platsidentitet* och *Stadens maktrelationer*.

2.1 Staden genom entreprenörsurbanism

Planering för ett område går att förstå som en verksamhet där man blickar framåt med en vision att förändra och påverka framtiden. Ett samtida fenomen är att länder, regioner och städer allt oftare marknadsförs för att locka till sig investerare, turister eller människor med åtråvärda kunskaper. I boken *Ojämlighetens nya geografi* (2011) argumenterar kulturgeografen David Harvey, för att dessa urbana processer formats av kapitalismens cirkulation. Med detta menar Harvey (2011) att den storskaliga planeringen kom att trängas bort under 1970-80 talet av ”entreprenörmässigt” handlande. Han argumenterar därefter för att det urbana entreprenörskapets fokus på platsens politiska ekonomi bortser från det större områdets komplexitet.

I boken poängterar Harvey (2011) sedan att marknadsföringen av staden har lagts på den lokala handelskammaren som tillsammans med företagsledare, byggherrar och markspekulanter bildar den avgörande kraften inom tillväxtpolitiken. Marknadsföringen av staden drivs i sin tur av ”det spekulativa” som är förknippat med svårigheter och risker som inte syns i en rationell planering.

I likhet med Harvey (2011) diskuterar författarna Franzén, Hertting och Thörn (2016) i boken *En stad till salu*, konsekvenserna av vad som händer när städer marknadsförs i en global konkurrens. Författarna intresserar sig för

entreprenörsurbanismen och vad den har för konsekvenser för stadens rum. De hävdar att stadens utformning till allt större grad anpassas för att locka turister och öka tillväxten och att stadens attraktivitet snarare syftar på att locka investerare än invånare. I entreprenörsurbanismens tid får utvecklingen av stadskärnan en central roll (Franzén, Hertting, & Thörn, 2016). Enligt Franzén, Hertting och Thörn som fokuserar på Stockholm och Göteborg har stadskärnor en betydande roll i marknadsföringen av platser. Författarna argumenterar för att ”förändringen av staden i hög grad är underställd föreställningen om stadskärnan som en resurs för stadens varumärke och en central plats som ska ’sälja staden’ ” (Franzén, Hertting, & Thörn, 2016, s. 95). Med exempel från Stockholm och Göteborg hävdar de att innerstaden används som varumärke för att stärka städerna i en global konkurrens om investeringar, invånare och turister (Franzén, Hertting, & Thörn, 2016). I den här uppsatsen kommer jag med entreprenörsurbanismen som utgångspunkt titta närmre på Norra Sorgenfri.

Franzén, Hertting och Thörn (2016) menar vidare att det är genom skapandet av ett gemensamt intresse och en vision som olika aktörer kommer att verka åt samma håll och som gör föreställningen om staden framgångsrik. Genom gemensamma intressen mellan olika aktörer skapas en ideologisk utgångspunkt som författarna menar osynliggör andra möjligheter till utveckling utifrån andra gruppers verkan i staden.

Problematiken kring framtidsplanering och visioner har en hel rad forskare lyft fram. Jens Beckert (2012) har studerat hur aktörer motiveras i sina handlingar genom idealbilder och hur dessa föreställningar blir en källa till kreativitet i ekonomin. Genom att undersöka Delhi i Indien argumenterar Asher Gehrtner (2015) för hur omstruktureringar av staden anses som framgångsrika på grund av dess visionsplaner. I sin avhandling *Planering för framsteg och gemenskap* menar Muhktar-Landgren (2012) att platsmarknadsföring inte bara handlar om att förbättra stadens ekonomiska förutsättningar. Platsmarknadsföringen som relaterar till begreppet platsidentitet, har också inverkan på visioner för hur stadsplaneringen utformas. Det handlar lika mycket om att marknadsföra en livsstil som ska platsa in i mallen kring visionen av den moderna människan. Muhktar-Landgren (2012) argumenterar vidare att Malmö stad producerar en tydlig uppdelning mellan ”kunskapsstaden” Malmö och den ”problemtunga staden” Malmö. Genom att peka på ”kunskapsstaden” som ett framtidshopp menar hon att bebyggelsen och

marknadsföringen samtidigt legitimerar exkluderingen av andra rum (Muhktar-Landgren, 2012). Genom att skapa en föreställning eller image av en stad skapas istället för unika och platsbaserade visioner, standardiserade och stereotypa beskrivningar. Muhktar-Landgren (2012) hävdar att när kommuner väljer att vända sig utåt för att locka den typ av människor som platsar inom ramen för visionen ignoreras samtidigt en stor grupp av stadens medborgare. När städer lyfter fram en identitet av staden så döljs därmed en annan.

2.2 Känsla och platsidentitet

Plats och rum är två centrala begrepp som används för att förstå förändrad platsidentitet. Utifrån Cresswell (2015) går dessa att förstå som socialt konstruerade där människan har makten att förändra rummets betydelse genom utformningen och mening, både genom media, politik och av människorna som bor där.

When we look at the world as a world of places, we see different things. We see attachments and connections between people and place. We see worlds of meaning and experience (Cresswell, 2015, s. 18)

Plats är därmed en verklighet som bör förstås utifrån perspektivet av de människor som har gett den mening. Kulturgeografen Yi-Fu Tuan (1979) menar vidare att varje plats bör förstås i relation till dess omgivning som innehåller maktrelationer där de som planerar staden har makten att ge platsen dess mening. Det är genom den fysiska miljön som samhället konstrueras och dekonstrueras och det är genom byggandet som platser uppstår. Begreppen rum och plats kan förstås utifrån produktionen av rummet och hur dess representationer konkretiseras fysiskt och lokalt. Inom stadsplanering går det därför att förstå utformningen av den fysiska och lokala platsen genom en tydlig vision och utsatta ramar (Rönnlund & Tollefsen, 2016).

Tuan (1979) gör kopplingen att både människan och platsen innehåller något unikt. Han argumenterar vidare att även om platser liksom människor har personlighet är det enbart människan som kan ha "en känsla för plats" (Tuan, 1979). En plats får mening när människans uttryck speglas i den och detta sker enligt Tuan (1979) genom en moralisk eller estetisk bedömning. Platsen som vi uppfattar och konstruerar varierar därför utifrån individ och grupp. Känslan av plats kan också stå för en omsorg och ett ansvar för staden. Detta har Tuan (1979) refererat till som "fields of care" där han trycker på det känslomässiga bandet kopplat till platser. Det

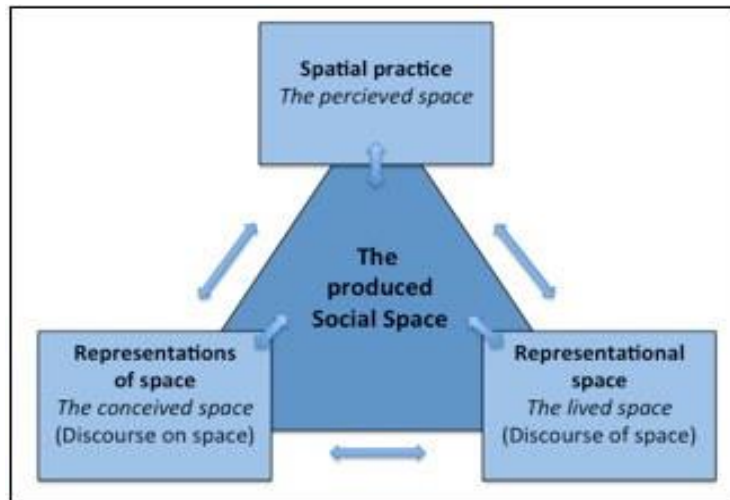
är genom den vardagliga praktiken i den levda miljön som anknytningen på platser skapas.

Genom att skilja på begreppen rum och plats menar Tuan (1979) att rummet blir en plats då människan tar det i anspråk och att en plats är fylld med mening och maktrelationer. Genom att skapa en känsla av plats utifrån visuell uppfattning, rörelse och tanke vill de som planerar en stad framkalla en känsla av tillhörighet. När identiteten på en plats byts skapas också en ny känsla till området. Det är genom distinktionen mellan dessa begrepp, rum och plats, som känslan kan förstås och förklaras. Forskandet inom rumsbegreppet enligt Tuan (1979) innebär därför att studera människans rumsliga och erfarenhetsmässiga känslor och idéer.

2.3 Staden och maktrelationer

Utifrån föreställningen om att alla rum produceras som en pågående process går man till makt att förstå i termer av vem det är som har makten att producera, eller leva i rummet och på vems villkor, där nya representationer av rummet producerar nya rum (Rönnlund & Tollefsen, 2016). Uppsatsens ämne knyter därmed an till sociologen och filosofen Henri Lefebvres (1991[1974]) idé kring ”produktion av rum” (production of space). För att besvara frågeställningarna har jag därför använt mig av Lefebvres diskussion kring hur rummet skapas genom en dynamik mellan tre olika nivåer.

Med utgångspunkt i vardagslivet som samhällsförändring argumenterar Lefebvre för att rummet är en social produkt som påverkar sociala praktiker och föreställningar (Rönnlund & Tollefsen, 2016). Lefebvres teori kring ”produktion av rum” utgår från att rummet påverkas och konstrueras av tre dimensioner som förhåller sig till varandra utan hierarkier: *uppfattade rum* (*perceived space*), *föreställda rum* (*conceived space*) och *levda rum* (*lived space*) (visualiseras i figur 2.1 nedan). Eftersom Lefebvre (1991[1974]) avser att förklara produktionen av rummet som en enhet som förenar olika perspektiv presenterar teorin därför ett generellt sätt att analysera samhällets alla rum.

Figur 2.1 Lefebvres koncept "produktion av rum" (Than, 2019)

Utifrån dessa tre olika nivåer blir det möjligt att analysera det sociala rummet där den första dimensionen, *uppfattade rum* förklaras utifrån Lefebvres teori som det materiella upplevda rummet. Den andra dimensionen, *föreställda rum* motsvarar de abstrakta föreställningarna om rummet så som det planeras utifrån exempelvis samhällsplanerarens och arkitekters uttänka visioner, teorier och ideal. Genom abstrakta föreställningar skapas därmed det fysiska rummet (Lefebvre, 1991[1974]). Den tredje dimensionen, *levda rum* innefattar både ett subjektivt och konkret rum där den byggda materiella miljön och de kroppsliga sinnesintrycken smälter samman. Den tredje dimensionen förklarar således handlingar, erfarenheter och känslor av rummet. Trots att representationen av rum är abstrakta menar Lefebvre (1991[1974]) att de spelar en betydelsefull roll i social och politisk praxis när det etableras relationer mellan objekt och människor. Det är genom de dagliga materiella rutinerna som föreställningarna om rummet befästs. Denna syn på de tre dimensionerna kan ses som en helhet i skapandet av rummet (Rönnlund & Tollefsen, 2016). Lefebvre (1991[1974]) hävdar att det är den dialektiska interaktionen som förklarar hur samspelet i rummet fungerar.

I denna uppsats har jag dock enbart fokusera på den andra dimensionen, *föreställda rum*, som behandlar de abstrakta föreställningarna om rummet, och det kommer att göras med fokus på Malmö stads perspektiv. Det innebär att jag utifrån den avgränsade frågeställningen i uppsatsen utelämnar två av Lefebvres perspektiv som skulle krävts för att få den dynamiska helhetsbilden av bland annat maktrelationer. Jag menar att det trots allt kan tillföra något i analysen att relatera begreppet *föreställda rum* till det insamlade materialet om Norra Sorgenfri. I den här uppsatsen har jag med andra ord använda en av Lefebvres dimensioner, men det betyder inte att jag

använder triaden som en abstrakt modell. Jag har knutit min diskussion till det konkreta insamlade materialet om Norra Sorgenfri.

2.4 Teoretisk sammanfattning

De centrala begrepp som lyfts fram i det teoretiska ramverket är entreprenörsurbanism, platsidentitet och makt. Utgångspunkten har varit entreprenörsurbanism så som den har beskrivits av Harvey (2011). Många forskare har inspirerats av Harvey, däribland Franzén, Hertting och Thörn (2016) som skrivit om Stockholm och Göteborg. Genom platsmarknadsföring utformas städer för att locka till sig investerare och turister snarare än invånare. För att förstå processen när en ny platsidentitet skapas har jag kompletterat med teorier från Cresswell (2015) och Tuan (1979) som diskuterar känsla, rum och plats, för att förstå hur känslan för en plats skapas. Med hjälp av Lefebvres (1991[1974]) diskussion kring ”produktion av rum” och begreppet *föreställda rum* blir det sedan också möjligt att förstå makten i framställningen av rummet och därmed också makten att skapa en känsla av plats, redan innan människor tagit rummet i anspråk. Med hjälp av dessa teorier har jag sedan undersökt hur Norra Sorgenfri i Malmö framställs och för vad och för vem Malmö stad planerar i visionen om Norra Sorgenfri. Ingen av teorierna är med andra ord i sig själva tillräckliga för att besvara frågeställningarna. Men genom att ta min utgångspunkt i entreprenörsurbanism och relatera detta till teorier kring känslan för en plats och processen då en platsidentitet skapas samt avgränsa vilken specifik del av förändringsprocessen jag intresserar mig för, hoppas jag få en tydligare bild.

3. Uppsatsens tillvägagångssätt

3.1 Utgångspunkt och ansats

Utifrån uppsatsens ställda syfte och frågeställningar har en kvalitativ dokumentanalys använts som syftar till att undersöka ett specifikt fall. Genom att undersöka ett fall som visar på dess utmärkande drag svarar uppsatsen på frågor om *hur* någonting händer snarare än att visa på *varför* det händer (Denscombe, 2017). Denna typ av kvalitativ fallstudie ger förståelse för hur frågor uttrycks och konkretiseras. Jag har med andra ord försökt ta reda på vad som är specifikt med fallet Norra Sorgenfri. Mitt fokus har varit *hur* platsidentitet kommer till uttryck i Malmö stads vision för denna specifika plats (jfr. Bryman, 2012). Då undersökningen inte avser att hitta generella mönster kring hur platsidentitet fungerar lämpar sig därför en kvalitativ metod. För den som vill förklara lagbundenheter och mönster hade det också behövts kvantitativt material som täcker fler fall. Min studie är alltså inriktad på det specifika och inte det generella och är därför ideografisk snarare än nomotetisk (Bryman, 2012).

Genom att se till visionen av Norra Sorgenfri är uppsatsen empirinära med en teoretisk utgångspunkt som analyseras både med hjälp av teori och den inhämtade datan. Undersökningen är genomförd utifrån en abduktiv ansats där studien går växelvis mellan data och teori (Bryman, 2012). Generaliseringsgraden av studien är låg men på grund av överförbarheten går det trots allt att använda resultatet vid jämförelse av andra projekt, detta förklaras ytterligare i avsnitt 3.2 nedan.

Uppsatsens frågeställning är avgränsad till att enbart undersöka ett hörn av Lefebvres triangel som presenterats i det teoretiska ramverket 2.3 ovan. Jag avser med andra ord att utelämna två aspekter av konceptet ”produktion av rum”. Detta innebär att även metoden för denna uppsats är avgränsad till att undersöka *föreställningarna* om rummet och en metod som lämpar sig bra är dokumentanalys. Detta hade kunnat kompletteras med intervjuer med de som skapat visionen, men den begränsade tiden har gjort att jag valt att fokusera på dokumenten. Även om studien besvarar frågeställningarna hade en triangulering av metoder kunnat stärka slutsatserna. För en framtida undersökning av identitetsskapandet av Norra Sorgenfri skulle intervjuer med boende på platsen och observationer av det fysiska rummet också kunnat användas för att få en mer komplett bild av skapandet av platsen.

3.2 Fallstudie som metod

Uppsatsens forskningsdesign bygger, som sagts, på en fallstudie av Norra Sorgenfri som enligt Bryman (2012) innebär en möjlighet att utföra en detaljerad analys av ett enskilt projekt. Fallstudien är styrd av empirin, det vill säga, uppsatsen utgår från projektet Norra Sorgenfri för att förklara pågående processer. Samtidigt är det teoretiska ramverket ett verktyg för att förstå varför det som sker, sker just där det gör.

Med hänsyn till att denna fallstudie som metod enbart utgår från ett exempel går det att problematisera generaliseringsgraden. En fallstudie som utgår från ett isolerat exempel är självfallet inte representativt och det är inte möjligt att dra några generella slutsatser. Studien syftar snarare till att generera teori utifrån det som går att hitta i fallstudien. Norra Sorgenfri har varit ett gammalt industriområde som nu är under utveckling och ska få en ny platsidentitet- något som sker i många större städer. Projektet är med andra ord inte utvalt för att det är extremt udda utan kan jämföras med andra stadsförnyelseprojekt. Även om det inte är möjligt att dra generaliserande slutsatser kring stadsomvandlingsprojekt är det dock möjligt att diskutera överförbarheten och i vilket utsträckning informationen kring Norra Sorgenfri kan tillämpas vid jämförbara fall. Slutsatserna av denna uppsats kommer med andra ord inte kunna användas för att generalisera utan istället är de överförbara (Denscombe, 2017). Norra Sorgenfri är alltså bara ett av många exempel som ingår i den bredare kontexten av stadsförnyelse.

Styrkan med fallstudie som metod är att komma in på djupet i ett enda fall och förstå dess komplexitet. Även om uppsatsen syftar till att generera information på djupet om Norra Sorgenfri är tiden för min studie begränsad. Med hänsyn till den begränsade tiden har jag undersökt vissa element som ingår i fallstudien. Det vill säga hur visionen av området framställs av Malmö stad med syftet att förändra Norra Sorgenfris platsidentitet och vad och vilka Malmö stad planerar för i visionen om Norra Sorgenfri.

3.3 Empiri och genomförande

Materialet till fallstudien utgörs av en dokumentstudie baserad på fem dokument. Studien utgår främst från dokumenten *Vision Norra Sorgenfri- inför omvandling och planarbete* (2006a) och *Norra Sorgenfri-Planprogrammet* (2008) men kompletteras och förstås tillsammans med ytterligare tre dokument publicerade av Malmö stad. Dessa

dokument valdes då de belyser olika infallsvinklar av planeringen av stadsdelen och relaterar till uppsatsens syfte. Dokumenten som har använts i analysen är publicerade vid olika tidpunkter mellan 2006-2015 och är alla utgivna av Malmö stad och som kan kopplas till Norra Sorgenfri. Baserat på min analys var visionsdokumentet och plandokumentet mest intressanta i framställningen av Norra Sorgenfri för att förstå förändringen av områdets platsidentitet. Dokumenten har använts som primär källa och redovisas i tabellen 3.1. Samtliga dokument kommer beskrivas utförligt i analysens avsnitt 4.2.

Tabell 3.1 Visar de dokument som har använts vid studiens analys. De två mest centrala dokumenten är markerade med asterisker.

Dokument	År	Publicerat av	Antal sidor
Vision Norra Sorgenfri- inför omvandling och planarbete*	2006	Malmös Stadsbyggnadskontor, Malmö stad	20 sidor
Byggnadsantikvariskt underlag för planprogram	2006	Enheten för kulturmiljövård, Malmö stad	41 sidor
Norra Sorgenfri- Planprogrammet*	2008	Malmös Stadsbyggnadskontor, Malmö stad	100 sidor
Malmös Kulturstrategi	2015	Kulturförvaltningen, Malmö stad	28 sidor
Norra Sorgenfris Hållbarhetsstrategi	2015	Miljöförvaltningen och Kulturförvaltningen, Malmö stad	22 sidor

Med hjälp av en kvalitativ dokumentanalys har jag försökt få förståelse för texternas innebörd. Det innebär att jag har velat förstå vad som står men även vad som inte står i dokumenten och hur detta beskrivs, utan att bedöma vad som kan tänkas vara rätt eller fel. Dokumenten har analyserats genom att identifiera och söka efter underliggande innebörd och strukturer som inte hade varit möjliga att upptäcka med

hjälp av intervjuer. Utifrån analysen av dokumenten har jag kunnat hitta mönster i materialet kring framställningen av Norra Sorgenfri.

Genomförandet av studien består i att de fem dokumenten har analyserats med utgångspunkt i frågeställning och teorier. Alla dokumenten lästes till att börja med översiktligt för att jag skulle kunna bilda mig en uppfattning om vad som stod i dem och vad som eventuellt hade utelämnats. Detta ledde till att jag kunde identifiera några centrala teman. Genom en kvalitativ innehållsanalys kategoriserade jag systematiskt innehållet i dokumenten, för att få förståelse för själva textinnehållet (Boréus & Bergström, 2018). Genom att leta efter teman konkretiserades innehållsanalysen. Dokumenten färgkodades utifrån de teman som identifierats för att upptäcka mönster kring hur visionen och planeringen av Norra Sorgenfri har framställts. De teman som jag använde under analysens gång omformulerades, togs bort eller så lades nya till ju mer av materialet som analyserades. Detta relaterar tillbaka till metodiken i 3.1 som beskriver den abduktiva ansatsen där jag rör mig mellan data och teori.

Projektet Norra Sorgenfri är påbörjat men ännu inte färdigställt vilket gör att jag inte har möjlighet att analysera ett färdigställt resultat- något som delvis har försvårat analysen av projektet. Då mitt syfte har varit att analysera visionen och framställningen av planerna kring området anser jag dock att analysen blir av intresse även om visionerna och planerna kommer att förändras i det färdigställda projektet.

Bryman (2012) menar att det inte går att vara objektiv i någon typ av forskning och att ens värderingar reflekteras i allt som studeras. Alla studier påverkas av personliga värderingar, platser, tid och vem du är som forskare. Eftersom studien till denna uppsats utgår från det ställda syftet och de valda frågeställningarna i inledningen går det att problematisera objektiviteten också i denna studie.

4. Norra Sorgenfri byter platsidentitet

I det följande avsnittet kommer jag att analysera materialet med hjälp av det teoretiska ramverk jag tidigare har diskuterat under rubrikerna *Staden genom entreprenörsurbanism*, *Känsla och platsidentitet* samt *Stadens maktrelationer*. Inledningsvis ger jag i detta avsnitt en bakgrund till fallstudien Norra Sorgenfri. Därefter följer en presentation kring hur dokumenten som har använts i analysen hänger samman. Slutligen kommer en diskussion där olika teman träder fram, diskuteras och analyseras.

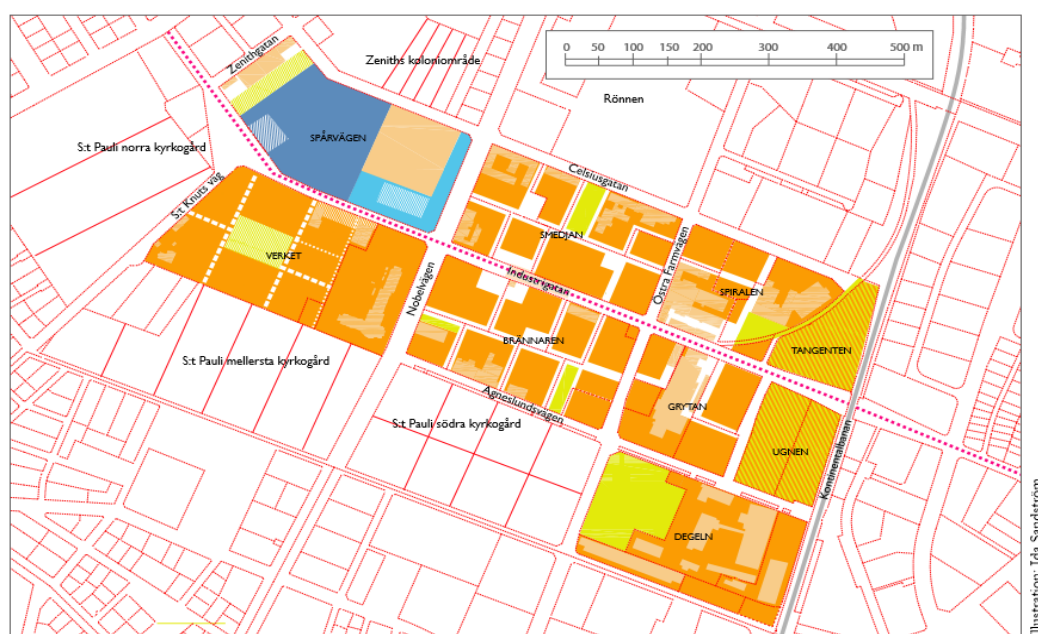
4.1 Skiftet av Norra Sorgenfri

Norra Sorgenfri är Malmös äldsta industriområde vars historia går tillbaka till slutet av 1800-talet när kontinentalbanan drogs och betydelsefulla industrier anlades i ett centralt läge. Verksamheterna växte och i slutet av 1940-talet var Norra Sorgenfri en plats där många malmöbor arbetade. Under slutet av 1900-talet lades många industrier ner eller flyttades bort från staden och stora delar av området tömdes. Många byggnader har under de sista decennierna rivits även om flera industribyggnader ännu står kvar, tomma eller med andra aktiviteter inrymda (Malmö stad, 2018). Byggnaderna som står kvar har hyrts för låga hyror och kunnat nyttjas av konstnärer och hantverkare som ateljéer, gallerier och skolor (Von Schéele, 2016).

Den mest centrala delen av Norra Sorgenfri har efter dessa rivningar kommit att refereras till som "Ödetomten" och Malmö stad har ibland kallat hela området för ett "tomrum". Det har bott hemlösa människor här under olika tidsperioder det senaste decenniet- senast bosatte sig EU-migranter under en period 2014-2015 i tält och husvagnar på "Ödetomten". Rapporteringen i massmedier kring området har, fram till nyligen, dominerats av negativa beskrivningar. Det har handlat om gifter i marken efter industriverksamheten, kriminalitet, gatuprostitution längs Industrigatan och problematiken kring EU-migranternas tältboende. På det stora hela har dessa representationer fått Norra Sorgenfri att framstå som en svårbegriplig, osäker och skrämmande plats och därmed bidragit till att legitimera en stadsomvandling (Von Schéele, 2016).

Norra Sorgenfri är just nu mitt i stadsomvandlingsprocessen som startade 2005 med visionsarbeten av Malmö stad. Utbyggnaden är på cirka 45 hektar och innefattar nio

storkvarter som tillsammans förväntas ska ge 2500 bostäder till Malmös invånare (Malmö stad, 2019a). Bebyggelsen sker i etapper och under tiden som bygget pågår har markägare sagt ja till att använda området till fortsatta kulturaktiviteter. Omvandlingen av Norra Sorgenfri äger rum i samverkan mellan Malmö stad, privata fastighetsägare som äger delar av marken och verksamma aktörer i området. Namnet Norra Sorgenfri etablerades i samband med planeringen av stadsomvandlingen och kvarteren som planeras har namn som alla anspelar på historien; Spårvägen, Verket, Smedjan, Brännaren, Spiralen, Tangenten, Grytan, Ugnen och Degeln, dessa visas i *figur 4.1* nedan (Malmö stad, 2017). Bygget i kvarteret Spårvägen påbörjades 2015 och förväntas vara helt klart 2021 men redan har folk börjat flytta in, i ett av de sju delområden, som tillsammans ska bilda framtidens Norra Sorgenfri (Malmö stad, 2019b).

Figur 4.1 Markplan för bygget av Norra Sorgenfri (Malmö stad, 2008).

Från rapporteringar om brott, prostitution och tältläger har flödet i media förändrats avsevärt. Nu handlar det om en plats som håller på att förändras från ”problemområde” till ett attraktivt bostadsområde som också till exempel attraherar konstskolor som flyttar in i de gamla industrilokalerna. Mäklarna annonserar om sin nyproduktion centralt i Södra Malmö, ”Där pulsen är hög” (Bjurfors, 2019, sida saknas). Fortfarande dyker dock Norra Sorgenfri upp i sammanhang som är kopplade till kriminalitet och osäkerhet. Så sent som hösten 2019 omnämns platsen när Sydsvenskan rapporterar i artikeln *Kriminalitet kan vara delvis ärftligt* (Thomasson, 2019).

4.2 Planeringsdokumenten

För att tydliggöra min diskussion kring de teman och mönster jag har identifierat presenterar jag i det här avsnittet dokumenten som ligger till grund för analysen. Som beskrevs i 3.3 är analysen i första hand baserad på plan- och visionsdokumenten; *Vision Norra Sorgenfri- inför omvandling och planarbete* (2006a) och *Norra Sorgenfri-Planprogrammet* (2008) – även de tre andra dokumenten har använts, *Malmö Kulturstrategi* (2015a), *Norra Sorgenfris Hållbarhetsstrategi* (2015b) och *Byggnadsantikvariskt underlag för planprogram* (2006b).

Under 2005 inleddes visionsarbetet för Norra Sorgenfri med föreläsningar om hur utformningen av stadsdelområdet skulle kunna komma att påverka sociala och ekonomiska förhållanden. De som deltog i denna första fas av visionsarbetet var representanter från Malmö kommuns bolag för bostadsförsörjning (MKB), Fastighets- och Gatukontoret, samt personer vid Stadsbyggnadskontoret.

Visionsdokumentet, *Vision Norra Sorgenfri- inför omvandling och planarbete* är ett dokument från 2006 producerat av Malmö stads stadsbyggnadskontor. Det innehåller i första hand idéer kring visionen av Norra Sorgenfri och syftar till att ligga som grund för planarbetet i den senare fasen. Visionsdokumentet presenterar utifrån underrubriker de viktigaste aspekterna kring hur man vill skapa en attraktiv stadsdel med människan i fokus utifrån ett ”hållbarhetsperspektiv”. Underrubrikerna som ligger till grund för visionsplanerna är ”småskaligt och variation”, ”attraktion”, ”stråk och platser”, ”privat och offentligt” samt ”grönt”. Dokumentet avslutas sedan med en plan kring genomförande och hur visionen ska kunna bli verklighet (Malmö stad, 2006a).

Planprogrammet, *Norra Sorgenfri-Planprogrammet* är ett längre dokument på 98 sidor som även det är författat av Stadsbyggnadskontoret och skrevs 2008. Med utgångspunkt i visionsdokumentet skall detta dokument ligga till grund för vidare detaljplanläggning av Norra Sorgenfri. Planprogrammet syftar vidare till att undersöka förutsättningarna för stadsomvandlingen av området. För att lyckas uppnå visionen används några nyckelbegrepp som knyter an till visionsdokumentet. Dessa är: offentliga bottenvåningar, små fastigheter, funktionsblandning i fastigheter/kvarter, integrerat gatunät, sammankopplade offentliga rum, stråk mellan centrum och östra Malmö, offentliga aktiviteter och attraktioner, många byggherrar, arkitekter, fastighetsägare, förvaltare, boformer, målgrupper och

aktiviteter, bred planeringsprocess. Dessa nyckelbegrepp har därefter varsitt avsnitt där det redogörs för hur man ska uppnå visionen för dessa (Malmö stad, 2008).

Som ett underlag till planprogrammet är dokumentet *Norra Sorgenfri- Kulturbistoriskt underlag inför planprogram* en fördjupad studie av kulturmiljön i Norra Sorgenfri. Utredningen presenterar de byggnader inom varje område som kan bedömas som värdefulla och värda att bevara. Dokumentet argumenterar även för ett bevarande av en helhetsmiljö som även inkluderar grönområden och strukturer och där det finns ett fokus på möjligheter för framtiden (Malmö stad, 2006b).

Malmös Kulturstrategi är ett dokument på 28 sidor. Det skrevs 2015 och innehåller ett strategiverktyg för Malmö 2014-2020 baserat på tanken om konst och kultur som viktiga komponenter i det som uppfattas som en hållbar stad. Dokumentet grundar sig i ett gränsöverskridande arbete mellan organisationer, kulturlivet och stadens invånare. I dokumentet trycker Malmö stad på kulturen som en mänsklig rättighet som alla människor ska kunna ta del av. De menar vidare att konst och kultur påverkar den hållbara samhällsutvecklingens samtliga dimensioner. Denna strategi används för hur staden i sin helhet ska kunna stärkas med hjälp av dessa medel. Dokumentet är uppdelat i två delar där den första motiverar kulturstrategin och den andra delen beskriver hur staden ska nå utsatta kulturmål (Malmö stad, 2015a).

Norra Sorgenfris hållbarhetsstrategi från 2015 syftar till att komma med konkreta åtgärder som i sin helhet ska bidra till den övergripande målsättning att göra Norra Sorgenfri till ett föredöme för en hållbar stadsutveckling. Dokumentet fungerar främst som ett internt dokument för Malmö stad men riktar sig även explicit till fastighetsägare och övriga aktörer. Varje avsnitt presenterar olika mål som även finns formulerade i plan- och visionsdokumentet. I hållbarhetsstrategin ges konkreta förslag för hur dessa ska uppnås och vem som har ansvar för vad (Malmö stad, 2015b).

4.3 Temat hållbarhet genom signalord

Efter att ha läst dokumenten från planeringsprocessen blir det märkbart att det finns ett antal uttryck som används återkommande i olika sammanhang. Genom visionen om en ny stadsdel går det att urskilja tydliga begrepp som Malmö stad regelbundet använder i utformningen av stadsomvandlingsområdet. I samband med kodningen av materialet så fann jag att dessa ord även har en relation till varandra. Ett av orden tycks ha en överordnad ställning och fungerar som ett övergripande tema som de andra orden relaterar till. Det temat är hållbarhet, ett uttryck som tycks vara så vagt

att det aldrig står för sig självt. I framställningen av framtidens Norra Sorgenfri används uttryck som istället anknyter till att allt ska vara hållbart genom *variation/mångfald, samhörighet* och *kreativitet*. Men även dessa ord är tämligen vaga och signalerar främst något positivt. Nedan kommer jag att analysera hur dessa signalord används för att framställa olika betydelser av hållbarhet.

Variation och mångfald för ett hållbart stadsdelsområde tas upp på flera olika sätt i framställningen av Norra Sorgenfri och indikerar även att området fram tills nu har varit allt annat än det som uppfattas som hållbart. Enbart i visionsdokumentet som endast är på 20 sidor nämns ordet ”variation” femton gånger. Malmö stad hävdar att:

För att skapa ett attraktivt område präglad av variation är det viktigt att börja tänka småskaligt. Kvarteret Norra Sorgenfri delas upp i mindre och ges en inbördes variation, en variation av bebyggelse, funktion, människor, aktiviteter, verksamheter, stil och så vidare (Malmö stad, 2006a, s. 9).

Malmö stad trycker på att det är i innerstaden som variationen är som störst och i visionsdokumentet framställs social hållbarhet i första hand genom idealiseringen av innerstaden som en mötesplats. Detta görs genom att understryka en variation av arkitektur, aktiviteter och attraktioner som lockar en mångfald av människor från alla områden till Norra Sorgenfri, oavsett om det är för att bo här eller för att besöka området. Alla är tänkta att åka till innerstaden.

Området präglas av småskalighet och variation: till exempel ger små fastigheter en mer intressant mix av arkitektur, liksom små lokaler i bottenvåningarna. Dessa ger underlag för större variation i företagande och möjlighet för mindre företag att etablera sig i området. En god miljö med småskalighet och variationsrikedom ger goda förutsättningar att attrahera många människor samt för en socialt integrerad stadsmiljö (Malmö stad, 2006a, s. 8).

Även företagen diskuteras i termer av variation och området ska locka mindre företag att etablera sig. Variationen går att förstå som att den finns för att skapa en levande innerstad som alla ska vilja besöka.

Genom visionen understryks ytterligare den socialt hållbara aspekten som är tänkt att uppnås genom att malmöborna i Norra Sorgenfri får en gemensam identitet och känner **samhörighet**. Utifrån en variation av attraktioner ska Norra Sorgenfri locka många människor att genom möten känna *samhörighet* för att på så sätt skapa en vi-

känsla bland invånarna. Dokumenten framhåller med andra ord social hållbarhet genom gemensam identitet. Men upptagenheten kring social hållbarhet skulle också kunna förstås i enlighet med Franzén, Hertting och Thörn (2016) som att den syftar till att stärka ett varumärke på den globala marknaden och på så sätt locka till sig investerare. De menar att formuleringar som verkar för att vara inkluderande snarare syftar till att stärka stadens varumärke som mötes- och handelsplats (Franzén, Hertting, & Thörn, 2016). Vaga ord som används positivt om framtidens Norra Sorgenfri marknadsför den idealiserade stadskärnan.

Innerstaden bör fungera som en mötesplats för alla Malmös invånare. Här finns aktiviteter, platser och stråk som lockar alla. Genom att olika grupper av människor ser varandra och möts i innerstaden underlättas positiv integration och en gemensam identitet som malmöbo etableras (Malmö stad, 2006a, s. 9)

Det är intressant att se hur samhörighet och gemensam identitet bland invånarna breddas i visionen och tas upp som en viktig aspekt i skapandet av en hållbar *stad* snarare än att se Norra Sorgenfri som en isolerad hållbar *stadsdel*. Dokumenten trycker på skapandet av gemensam identitet, inte bara i Norra Sorgenfri, utan hos alla stadens invånare och menar att Norra Sorgenfri ska vara en plats värd att besöka oavsett om man bor i Norra Sorgenfri eller inte.

Ytterligare ett signalord som hållbarhet kopplas till på flera ställen är **kreativitet**. I utformningen av *Vision Norra Sorgenfri* (2006) har inspiration hämtats från tre gästföreläsare om hur man uppnår en hållbar stad och som presenteras i inledningen av dokumentet. Dessa tre föreläsningar hålls av en kulturredaktör på Expressen som trycker på betydelsen av innerstaden, en skribent och projektledare på Urban City Research som betonar betydelsen av småföretagare och invandrarföretagare. Den tredje föreläsningen hålls av två forskare från Lunds universitet. De refererar till professorn och författaren Richard Floridas forskning om den kreativa klassen och dess betydelse för regional, ekonomisk utveckling. Florida menar att kreativa människor vill ha spännande miljöer och att denna ekonomiska grupp består av konstnärer, musiker, forskare och entreprenörer. Malmö framställs som en stad med bra förutsättningar för att bli en kreativ stad som ska inkludera alla grupper i samhället. I visionsdokumentet står det att:

Det är vår tids utmaning att utveckla, ta tillvara och utnyttja människors kreativitet. [...] Vi måste agera med framförhållning och låta alla människor i servicesektorn, invandrare med flera- vara en del av den nya kreativa eran.

Malmö har goda förutsättningar som kreativ stad med hög andel unga och människor från olika kulturer. Men staden behöver utvecklas så att dessa grupper blir delaktiga i samhället (Malmö stad, 2006a, s. 3)

Det är intressant att se hur invandrare i form av arbetande och kreativa människor från olika kulturer lyfts fram i citatet ovan och på flera andra ställen i dokumenten, som en del av visionen av Norra Sorgenfri, samma plats där EU-migranter bosatte sig på den så kallade Ödetomten och fick media att kalla området för Sveriges största slum. I Vision Norra Sorgenfri (2006) går det att förstå användningen av kulturbegreppet som en metod för att attrahera människor som ska platsa in i visionen om framtiden.

Områdets historia är identitetsskapande och bör lyftas fram. Konstnärliga och kreativa verksamheter och etableringar bör stödjas. Dagens Norra Sorgenfri präglas av de som använder området. Företag av olika storlek och med olika inriktning, etniska föreningar och ett 100-tal konstnärer är idag verksamma i området. Många internationella exempel visar på områdets tilltagande attraktivitet när det tas i anspråk av konstnärer och ungdomar (Malmö stad, 2008, s. 13)

Under projektets gång har betydelsen av kreativitet och kultur framhållits mer och mer av Malmö stad. Konst och kultur talas nu om som viktiga pelare för att uppnå en hållbar stad och i Malmö stads kulturstrategi har konst och kultur lagts till som en viktig aspekt i hållbarhetstriangeln. Malmö stad menar att:

Kultur ger perspektivförskjutning, får människor att ifrågasätta, ompröva och känna empati, samt skapar sammanhang och mening. Dessa förmågor är tätt kopplade till identitetsbildning, demokrati och solidaritet. De har också med individens förverkligande av sina möjligheter och drömmar att göra (Malmö stad, 2015a, s. 5).

Detta har sedan tagits upp som en betydelsefull aspekt i utformningen av Norra Sorgenfris Hållbarhetsstrategi som menar att:

Kultur bidrar till möten och gemenskap. Båghallarna i kvarteret Spårvägen ska om möjligt utvecklas till en levande mötesplats med kulturella förtecken för boende i området och Malmöbor (Malmö stad, 2015b, s. 14)

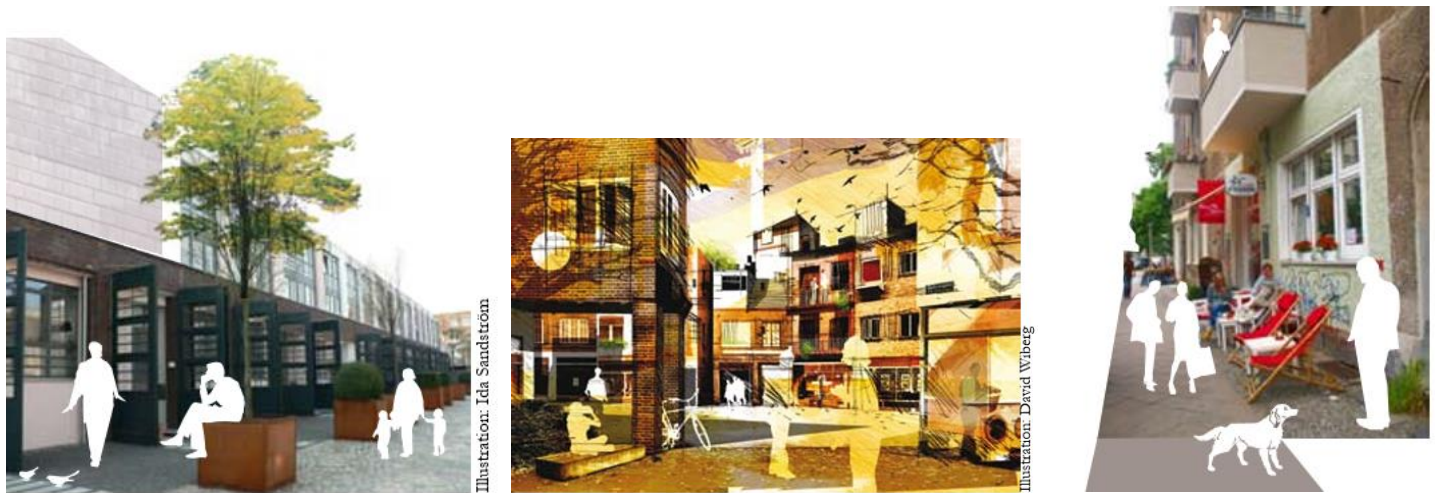
Kultur och kreativitet är någonting som även Muhktar-Landgren (2012) uppmärksammar när städer marknadsförs för att locka människor med en livsstil som ska fungera i mallen för den moderna människan. I visionen har därför den kreativa människan blivit en viktig del i marknadsföringen.

När jag nu har gått igenom dokumentens centrala tema och signalord kommer jag i nästa avsnitt se hur dessa konkretiseras och visualiseras för att därefter mer ingående ta i tu med aspekten kring platsmarknadsföring och maktrelationer.

4.4 Framtidens platsidentitet konkretiserad

När man ska planera en framtid, hur går man då till väga? Hur konkretiseras temat och signalorden som jag har identifierat? Jag har i dokumenten urskilt fyra olika sätt som används av Malmö stad i framställningen av Norra Sorgenfri för att visa på en framtid som ännu inte finns. Visionen om en hållbar stadsdel som diskuterades i avsnittet ovan har utifrån min tolkning konkretiserats på olika sätt; genom *visualiseringar, internationella jämförelser, fokus på detaljer och fiktiva citat*.

Till att börja med används **visualisering** genom fiktiva bilder i visions- och plandokument. Skrivna dokument översätts till illustrationer som har inkluderats i dokumenten och man försöker visa på känslan av den framtida stadsdelen. Med korta och vaga bildtexter som till exempel ”Halvoffentlig och unik plats inne i något av Norra Sorgenfris kvarter” (Malmö stad, 2006a, s. 14) ges en kontext till de bilder som syns på nästan varje sida. Malmö stad har försökt att visualisera en levande hållbar stad genom att på olika sätt illustrera variation/mångfald, kreativitet och samhörighet, då detta är något som ska spegla framtidens stad. I figur 4.2 nedan syns illustrationer som är utformade genom säregen estetik som försöker skapa känslan av en levande och kreativ stad där människor känner gemenskap och där den ena byggnaden inte är den andre lik. Genom att använda siluetter av människor i bilderna kan man tänka sig att Malmö stad försöker rikta sig till alla. Alla som tittar på bilderna av Norra Sorgenfri ska kunna känna igen sig och föreställa sig en framtid i stadsdelen.

Figur 4.2 Illustrationer för visionen om Norra Sorgenfri (Malmö stad, 2008, ss. 11-15)

Bilderna ovan är bara tre av upp emot 40 bilder i samma estetik som illustrerar Norra Sorgenfri. I figur 4.2 syns siluetter med små barn, cyklar, solstolar, träd, fåglar, hundar och personer i avslappnade poser. Allt detta signalerar en trygg mötesplats där en mångfald av människor möts. Det vill säga, det är signalorden samhörighet och variation som illustreras. Det är intressant att framför en husvägg med graffiti/klotter står en person med portfölj. Vad signalerar egentligen detta? Kanske att Norra Sorgenfri åter igen ska spegla en plats där alla kan mötas. Unga kreativa människor möter kanske en affärskvinna på väg hem från sitt arbete? Franzén, Hertting och Thörn (2016) har till exempel ägnat ett kapitel i *Stad till Salu* till att diskutera klotter. De menar att klotterpolitiken fungerar som ett verktyg för renhållning av det offentliga rummet. Samtidigt kan klotter på avgränsade platser bidra till att sälja staden som kreativ. Utifrån det argumentet går det att förstå hur Malmö stad genom illustrationer där klotter och business möts egentligen är ett försök att sälja Norra Sorgenfri som kreativ.

En annan betydelsefull metod som har använts för att konkretisera visionen kring Norra Sorgenfri är **internationella jämförelser**. Här kan vi se att Malmö stad genom jämförelser med områden i andra städer och länder har satt Norra Sorgenfri i ett globalt sammanhang.

Vid tre platser längst Industrigatan skapas attraktioner. Spitafields market i London är en marknad under tak som även innehåller caféer, butiker, fotbollsplaner under tak med flera aktiviteter som lockar olika människor (Malmö stad, 2006a, s. 10).

Vi ser i citatet ovan hur variation och gemenskap lyfts fram och även kreativitet i form av olika aktiviteter. Detta är någonting som även Muhktar- Landgren

diskuterar (se även i det teoretiska ramverket 2.1). Hon menar att ”[g]enom att skapa en image av en stad skapas istället för unika och platsbaserade visioner, standardiserade och stereotypa beskrivningar” (Muhktar-Landgren, 2012, s. 123)

Jämförelser med städer kommer upp på flera sätt genom dokumenten och vi kan se det extra tydligt i användningen av bilder som används för att visualisera framtidens stadsdel.

Figur 4.3 Bilder som används som vision för Norra Sorgenfri. Bilderna är tagna i Berlin och London (Malmö stad, 2008, s. 16)

Platser som nämns flitigt i dokumenten är så kallat globala städer som London, Berlin, New York, Hamburg, Stockholm och Venedig. Enligt tidigare forskning som tas upp i 2.1 cirkulerar globala trender som importerar för att sedan tolkas om och användas i lokala sammanhang.

En boendeform som lämpar sig väl för området är *Loft Living*. Uttrycket myntades på 1989-talet i Soho, New York, där gamla industribyggnader byggdes om till trendiga loftbostäder. Genom att bevara den industriella känslan och till ett lägre pris erbjuda extra ”råa” ytor ges möjligheten att individualisera bostaden. En del av bostaden kan t. ex. användas till studio eller kontor (Malmö stad, 2008, s. 18)

Man vill skapa det genuina och historiska från industristaden Malmö men inspirationen är hämtad från andra delar av världen. Samma idéer flödar mellan städer och länder. I visionen blir andra städer modeller och förebilder. Det går att uppfatta en motsägelse i skapandet av Norra Sorgenfri där man å ena sidan refererar till andra städer i världen, men samtidigt vill anknyta till lokal historia och den unika platsen.

En annan metod som används för att skildra framtiden är **fokus på detaljer**. I visionen kring hur Norra Sorgenfri i framtiden ska vara framhålls ytliga och enkla beskrivningar. Ingenstans exemplifieras det vad för typ av butiker som ska finnas på

bottenvåningarna. Istället är det små detaljer kring hur Malmö stad har tänkt sig visionen. Hur glaset ska vara utformat, hur en trappa ska se ut eller vad för material byggnaderna ska ha.

Här kan vackert tegel, återbrukstegel, natursten och inslag av betong, trä och kakel skapa en intressant och varierad miljö i gatunivå. Den nya bebyggelsen bör inte vara putsad. ”Gröna” väggar, fasader beväxta med klätterväxter till exempel ses som positivt (Malmö stad, 2008, s. 15).

Vi kan se i citatet ovan hur Malmö stad genom dessa noggranna beskrivningar försöker skapa en känsla av hur det är att befinna sin i Norra Sorgenfri, de ger en målade bild av framtiden. Malmö stad har också tydliga visioner kring hur specifikt material ska användas och vilken påverkan en typ av material kan ha för hela stadsrummen. De skriver:

Det är viktigt att också byggnadernas interiörer upplevs som tillgängliga, både fysiskt och visuellt. Inga byggnader längst industrigatan ska byggas med sockel. Längst industrigatan ska alla bottenvåningar vara offentliga, och de får inte omvandlas till lägenheter (Malmö stad, 2008, s. 29)

I texten verkar de till exempel koppla detaljen kring hur husen ska byggas utan sockel med en tanke kring gemensamma offentliga utrymmen.

På de sista sidorna i visionsdokumentet finns ytterligare en form av konkretisering av hur framtiden ska se ut. Det är tre **fiktiva citat** från en framtida boende, en affärsidkare och en besökare i området. Dessa tre personer har fått ett namn och en ålder och uttrycker i sina respektive citat hur de upplever Norra Sorgenfri ur sina skilda perspektiv. Genom de fiktiva citaten framhävs ytterligare att Norra Sorgenfri ska vara en öppen stadsdel som är till för alla malmöbor. I citatet nedan ser vi hur en fiktiv besökare uttalar sig om området, och nämner shopping, attraktioner och utomhusmiljön:

Min väninna och jag har som söndagsnöje att gå till basaren i det som förr var bussgarage. Det är svårt att föreställa sig att bussar förr stod i långa rader. Nu finns ju ett otroligt utbud av varor som är svåra att hitta någon annanstans. Dessutom är lokalerna nåt i särklass med de spännande tillbyggnaderna. Att se de spontana dansuppvisningarna och fotbollsmatcherna är en extra bonus. Visserligen kan man fika inne i basaren, men vi brukar följa den lummiga Industrigatan bort till Östra

Farmvägen där vi fikar på ett mysigt libanesiskt kafé. Mina vänner som bor på Industrigatan brukar hänga där -Jasmine, 23 (Malmö stad, 2006a, s. 20).

Eftersom Norra Sorgenfri präglas av småskalighet och små företag som lockar människor till området används citatet nedan för att gestalta Industrigatan i rörelse. Affärsidkaren refererar i citatet till lokalerna och det fantastiska matutbudet som finns i Norra Sorgenfri.

Vi har valt att öppna vårt nya kontor i en äldre charmig tegelbyggnad på Industrigatan. Den har blivit pietetsfullt renoverad och för att skapa en spännande arbetsmiljö för oss.

Våra kunder tycker om att komma hit och de dröjer sig gärna kvar lite p.g.a den vackra miljön. Lunchställena i området lockar också. Det finns massor att välja på från olika matkulturer. Vår verksamhet har verkligen fått ett lyft efter flytten hit – Lilian, 38, Assam trading (Malmö stad, 2006a, s. 20)

Norra Sorgenfri riktar sig till alla oavsett om du arbetar, i stadsdelen, bor där eller bara är på besök. I citatet nedan visualiseras området utifrån en person som kan komma att bo där. Denna person pratar varmt om samhörigheten och trivseln som finns i området:

På vår, något ovala, gård växer en japansk magnolia. Vid stenbordet som står där under sitter ofta någon som man kan växla några ord med när man går förbi. På somrarna har vi fest eller så äter någon familj sin middag ute. Annars kommer man ofta ut på gården när man tvättar eftersom tvättrummet är i bottenplan precis intill trädet.

Från gården leder en trädkantad gång ut till grannskapsparken som utvecklats till en botanisk trädgård med alla exotiska och ovanliga träd. Jag är särskilt förtjust i Kejsarträdet. Det borde blomma efter den här milda vintern- Anders 55 (Malmö stad, 2006a, s. 20)

Vi såg tidigare hur såväl signalorden som visualiseringarna och de internationella jämförelserna gav en väldigt diffus och abstrakt bild av människorna som är tänkta att bo i Norra Sorgenfri. I fokus på detaljerna ser vi nu istället hur Malmö stad försöker ge en mycket konkret bild av byggnaderna och även miljön i form av till exempel japansk Magnolia eller Kejsarträd. I de fiktiva citaten gör de människorna till kött och blod där specifika tänkta namngivna människor funderar och uttalar sig kring området som de besöker eller där de bor eller arbetar. I citaten används gärna

uppskrivade uttryck som ”otroligt utbud”, ”lokalerna något i särklass”, ”spontana dansuppvisningar”. Citaten bringar en känsla av ett varierat och mångkulturellt område med personer i olika åldrar, med olika kön och etnicitet. Detta sätt att skildra Norra Sorgenfri skapar känslan av att det är här allt händer.

4.5 Platsmarknadsföring och maktrelationer

Genom att föra samman det som diskuterats i ovanstående kapitel syftar detta avsnitt till att diskutera hur visionen och planeringen av Norra Sorgenfri kan förstås utifrån ett platsmarknadsförings- och maktperspektiv.

Områdets möjlighet till förändring hänger samman med hur Tuan (1979) ser på platser som socialt konstruerade och hur människan har makten att förändra innebörden av en plats (se även i 2.2 i det teoretiska ramverket). Genom att se på visionen av Norra Sorgenfri som en socialt konstruerad process blir det också möjligt att förstå hur platsens identitet kan konstrueras om och förstås utifrån ett specifikt perspektiv.

Vi har sett i dokumenten från Malmö stad hur historien har använts för att skapa en ny platsidentitet. Malmö har sedan långt tillbaka i historien en tydlig tillskriven identitet som industristaden Malmö. I omvandlingsprojektet av Norra Sorgenfri har vi sett hur försök görs att spara dessa industriella ”rötter” och bevara denna tidigare identitet genom gammal bebyggelse. Malmö stad menar att:

Genom att behålla gamla hus och ev. ge dem nya funktioner får området en levande historia och dessa byggnader kan inordnas i det nya (Malmö stad, 2006a, s. 9)

Temporalitet kan förstås utifrån hur Malmö stad genom planeringsdokumenten valt att framställa Norra Sorgenfris identitet som industristad och hur platsidentitet kan komma att formas om på ett nytt sätt. För att uppnå dessa visioner har ett dokument som fungerar som underlag till plandokumentet på flera sidor motiverat vilka byggnader som bör bevaras med tydliga mål kring hur de ska komma att användas på ett kreativt sätt.

En byggnad kan bedömas som värdefull för att den ingår som ett karaktärskapande element i stadsbilden. Fokus ligger inte bara på byggnader utan även på helhetsmiljön och strukturer såsom stadsplanen eller grönområden. Kulturmiljön är en resurs i stadsplaneringen och det antikvariska perspektivet handlar inte bara om bevarandevärde utan också om möjligheter för framtiden. (Malmö stad, 2006b, s. 5)

Vissa saker i Norra Sorgenfris historia har plockats upp, och det är intressant att se hur annat har osynliggjorts i det som kan tolkas som platsmarknadsföring. Det är med andra ord även av betydelse vad som *inte* står i dokumenten. Ingenstans i dokumenten nämns prostitution och droger, något som präglat uppfattningen och diskussionen kring Norra Sorgenfri. Industrigatan var bara för några år sedan en gata som var känd för prostitution. Denna bakgrund har utelämnats i samtliga dokument i framställningen av Norra Sorgenfris historia. Den historia som går längre tillbaka och associeras med industribyggnader och arbete lyfts fram, medan delar av den närmre historien suddas ut. Nya människor ska enligt visionen fylla platsen.

Här kan vi se hur de som har makten att formulera den nya visionen också har makten att utelämna och exkludera den del av historien och de människor som inte passar in. Vi kan också tänka på Lefebvres triangel för att påminna oss om vilket perspektiv denna uppsats diskuterar. Uppsatsen har som tidigare sagts valt ett av perspektiven, och med hjälp av detta perspektiv har vi sett vilket inflytande Malmö stad har i att formulera de första visionerna om Norra Sorgenfri i skrift. Visionen kan senare komma att accepteras av allmänheten och uppsatsen visar på en första del av en process där en del av historien och vissa människor som inte platsar in i mallen kan komma att uteslutas i en tyst överenskommelse- även genom det som inte sägs.

Trots avsaknaden av information kring delar av Norra Sorgenfris historia och Industrigatan har Malmö stad haft ett stort fokus på omvandlingen av gatan. Industrigatan har framställts som betydelsefull då den syftar till att bli Norra Sorgenfris huvudstråk. Genom att anlägga ett flertal attraktioner längs Industrigatan ska en ny grupp människor lockas till området.

De större stråken Industrigatan och Östra Farmgatan ska ha något att erbjuda ”alla” i form av platser, aktiviteter och funktioner. På ett medvetet sätt ska planeringen och omvandlingen av området bidra till att det i framtiden finns aktiviteter, platser och verksamheter som lockar människor av olika bakgrund, livsstil, kön och ålder. Dessa aktiviteter kan gärna samsas med varandra runt platser eller längst stråk så att de offentliga rummen aktiveras av en bredd av verksamheter och människor (Malmö stad, 2008, s. 22).

Samtidigt som Malmö stad verkar för ett bevarande av områdets historia bygger visionen kring Norra Sorgenfri på viljan att skapa en identitet som ska förstås av andra. Stadsdelen ska bli känd för någonting bortom den ”fasta” platsidentiteten som industristad. Området ska snarare associeras och sättas i ett annat sammanhang. Det vill säga Norra Sorgenfri ska signalera någonting annat, något bortom ett område i en industristad.

Norra Sorgenfri om 30 år är ett område som är unikt och gediget, har hög kvalitet i form och funktion. Det är ett område som är unikt men inte spektakulärt. Det är integrerat i sin historia genom att ha äldre byggnader och industrikaraktär bevarat. Området är uppbyggt som god, väl fungerande innerstad, utformad med människan i centrum. Planeringen tar sin utgångspunkt i människan, hennes skala, sinnesupplevelser och vardag. Byggnader och struktur utformas härefter (Malmö stad, 2006a, s. 8)

Som jag visat i kapitel 4.3 framställer dokumenten en platsidentitet där delar av historien är kombinerad med en framtida miljö som lånat drag av internationella förebilder som redan existerar. I dokumenten kan man se detta på ett flertal sätt när Malmö stad genom bebyggelsen vill locka en ny grupp av människor till Norra Sorgenfri som i sin tur kan förändra platsens identitet. Detta i enlighet med Tuan som hävdar att en plats får en identitet då den tas i anspråk. I det teoretiska avsnittet 2.2 beskrivs Tuans distinktion mellan rum och plats där platsen skapas genom en känsla av rummet. Malmö stad som aktör och auktoritet har makten att definiera känslan av Norra Sorgenfri vilket gör att människor utesluts från framställningen av området. Norra Sorgenfri definieras därmed med på bekostnad av den grupp människor som inte lever upp till visionens förväntningar. Det är människor som inte lever upp till entreprenörsurbanismens strävan att locka investerare. Tidigare forskare poängterar att planeringen av städer görs för en marknad av entreprenörer, vilket till stor del också stämmer med vad jag har sett i dokumenten om Norra Sorgenfri i Malmö.

Med utgångspunkt i Lefebvres triangel ”produktion av rum” som analytiskt verktyg går det att undersöka vem som tar störst del i triangelns ena hörn *föreställda rum*. Genom det föreställda rummet styr aktörer hur rummet konstrueras och i det här fallet har vi sett hur Malmö stad tar utrymmet i besittning för sin framställning. Norra Sorgenfri menar jag bör förstås i relation till sin omgivning. Det är Malmö stad som planerar området och konstruerar känslan av platsen. De definierar

rummet utifrån den grupp av människor som platsar in i mallen för framtidens Norra Sorgenfri. Genom att sätta stadsdelen i ett globalt sammanhang definieras rummet inte främst utifrån de behov människor har i Malmö, utan snarare utifrån människor som inte bor i Malmö då inspiration hämtas från städer runt om i världen.

Den forskning som tas upp i det teoretiska ramverket kring entreprenörsurbanism trycker på betydelsen av samverkan mellan privata och offentliga aktörer och en samverkan med företag och fastighetsägare. Detta syns även i visionen om Norra Sorgenfri när Malmö stad trycker på betydelsen av småföretagare, men inte i samma utsträckning som det beskrivs av Franzén, Hertting och Thörn (2016) i Göteborg och Stockholm. I Norra Sorgenfri har istället visionen om stadsdelen formats med hjälp av akademiker och kulturjournalister- som i sin tur belyser vikten av småföretagare och entreprenörskap.

5. Slutsats

Syftet med denna uppsats har varit att förstå hur visionen om en ny platsidentitet för Malmö är formulerad och hur den konkretiseras i planeringen av området Norra Sorgenfri och på vems bekostnad. Detta har gjorts utifrån två operationaliserade delfrågor; *Hur framställs visionen om Norra Sorgenfri av Malmö stad för att förändra områdets platsidentitet?*, samt *För vad och för vem planerar Malmö stad i visionen om Norra Sorgenfri?*

Det framkom i analysen av dokumenten att hållbarhet är ett centralt tema i visionen om Norra Sorgenfri och att hållbarhet beskrivs genom signalorden *variation/mångfald, sambörighet* och *kreativitet*. Tuan (1979) menar att känslan av plats skapas av människan som tar den i anspråk och i uppsatsen har vi sett hur Malmö stad redan innan människor har flyttat in, i ett tidigt skede signalerar känslan av Norra Sorgenfri. Det är bland annat genom signalorden i dokumenten som de skapar en känsla för platsen. Visionen om Norra Sorgenfri har konkretiserats på ett antal olika sätt, genom *visualiseringar, internationella jämförelser, fokus på detaljer* och *fiktiva citat*. Visualiseringarna är mycket vaga och diffusa och bilderna är utformade så att vem som helst skulle kunna platsa in i mallen för den nya stadsdelen. Det samma gäller de internationella jämförelserna där likheter med andra städer så som London, New York och Berlin är mycket svepande och väldigt schablonartade. Detta är något som Malmö stad verkar försöka motverka genom detaljerade beskrivningar och fiktiva citat.

I likhet med det Franzén, Hertting och Thörn (2016) beskrivit för områden i Stockholm och Göteborg verkar också Malmö stad vilja marknadsföra och sälja Norra Sorgenfri med hjälp av visionen. I dokumenten från Stockholm och Göteborg trycker författarna på betydelsen av samverkan mellan privata och offentliga aktörer- något som även Harvey (2011) belyser. Malmö stad har däremot inspirerats av forskare och journalister som i sin tur framhåller betydelsen av småföretagande, och den kreativa klassen som den beskrivs av Richard Florida.

Genom uppsatsen går det att se hur Malmö stad i framställningen av Norra Sorgenfri anknyter till områdets ”fasta” platsidentitet som industristad. Genom att behålla delar av industriområdet förankras Norra Sorgenfri i historien. Industribyggnader framhävs och sparas medan människorna i den nära historien plockas bort. Malmö stad försöker skapa en ny identitet genom ett tydligt varumärke där bilden av en industristad förändras utåt och där fysiska detaljer sparas men ges en ny funktion.

Likt Mukhtar- Landgrens (2012) argument kopplat till platsmarknadsföring, förkastas den gamla industriidentiteten till förmån för en ny som i en global konkurrens ska riktas utåt.

Produktionen av rummet handlar inte bara om det fysiska rummet utan även om ett rumsligt mönster av sociala handlingar, om representationer och om det levda rummet. I Lefebvres (1991[1974]) koncept ”produktion av rum” påverkas och konstrueras rummet utifrån tre dimensioner: *uppfattade rum, föreställda rum och levda rum*. Malmö stad har tagit platsen som central aktör för att skapa den framställningen av det *föreställda rummet* av Norra Sorgenfri.

Det finns en motsägelse i att Malmö stad trycker på mångfald och variation men samtidigt vill ha en tydlig och enhetlig vision. Franzén, Hertting och Thörn har formulerat detta som att problemet med visionen eller ”imageringsproblemet”, som de uttrycker det, ligger i att få till ”någon slags enhet i mångfalden” (Franzén, Hertting, & Thörn, 2016, s. 387). Malmö stad syftar till att skapa en jämlik stad genom en förändrad platsidentitet men visionen om Norra Sorgenfri skulle i motsats till Malmö stads intentioner kunna förstärka den ojämlika staden. Malmö stad klär, eller till och med förklarar visionen av Norra Sorgenfri i termer av hållbarhet. Signalorden variation/mångfald, samhörighet och kreativitet blir en utsmyckad väg till vad som kan riskera att bli en mer segregerad stad. Malmö stad utesluter inte explicit någon i sin vision. De försöker snarare vara inkluderande i språk och illustrationer. Visionen om Norra Sorgenfri verkar dock inte utgå från de behov som finns i staden och som innefattar att lösa problem med segregation och utanförskap.

Tuan (1979) pratar om att känslan för ett rum uppstår när människor rör sig och lever på platsen. I detta fall har Malmö stad redan innan människor flyttat in, definierat och försökt skapa känslan av platsen genom sin vision. Man skulle drastiskt uttryckt kunna förstå det som om Malmö stad har stulit rätten att skapa känslan av plats på Norra Sorgenfri. I uppsatsen har jag försökt klargöra hur visionen har skapats på olika sätt och med olika metoder. Det är i ljuset av detta som det också går att förstå vad Malmö stad planerar för på platsen och även för vem Norra Sorgenfri planeras för.

5.1 Reflektion

I uppsatsen utgick jag från Tuans (1979) uppfattning kring begreppen rum och plats, en teori som nu i efterhand inte fick samma roll som jag hade tänkt. Tuan (1979) menar att människors känslor och handlingar gör rum till plats. I uppsatsen har jag inte använt Tuan för att visa hur detta sker utan hur Malmö stad genom visionen har försökt skapa en känsla för Norra Sorgenfri redan *innan* människor har flyttat in.

Uppsatsen är avgränsad till att enbart analysera Malmö stads framställning av Norra Sorgenfri och det skulle därmed finnas ytterligare två relevanta perspektiv att utgå ifrån om jag i framtiden vill studera Norra Sorgenfri vidare. Med utgångspunkt i ”produktion av rum” skulle en vidare förståelse som också inkluderar de två andra perspektiven i Lefebvres triangel som presenteras i avsnitt 2.3 vara av intresse. Detta skulle som tidigare nämnts bidra till en mer komplett bild av skapandet av Norra Sorgenfri och ge en helhetsbild av maktperspektivet som i denna uppsats presenterats utifrån en aspekt. För en vidare studie av Norra Sorgenfri utifrån Lefebvres koncept hade jag valt att utveckla maktbegreppet och produktionen av rummen med hjälp av teorier som belyser stadens ojämlikhet och rätten till staden.

Politiker spelar en viktig roll då det gäller planeringen av städer, något som också hade kunnat få en större betydelse i uppsatsen. Det skulle också i en mer tillämpad studie vara av intresse att gå in på konkreta åtgärder som kan användas för att visionen om en hållbar stadsdel ska kunna skapas utifrån stadens behov och på ett mer jämlikt och inkluderande sätt.

Referenser

- Beckert, J. (2013). *Imagined futures: fictional expectations in the economy*. Theory and society, 42(3), 219-240.
- Bjurfors. *Bostäder till salu på Norra Sorgenfri*. Hämtat från <https://www.bjurfors.se/sv/tillsalu/skane/malmo/norra-sorgenfri/>, (23.12.2019).
- Boréus, K., & Bergström, G. (2018). *Textens mening och makt- metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Bryman, A. (2012). *Social research methods*. New York: Oxford University Press.
- Cresswell, T. (2015). *Place: An Introduction*. West Sussex: Wiley- Blackwell.
- Denscombe, M. (2017). *Forskningshandboken- För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskapen*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Franzén, M., Hertting, N., & Thörn, C. (2016). *Stad till salu- entreprenörsurbanismen och det offentliga rummets värde*. Göteborg: Daidalos.
- Ghertner, A. (2015). *Rule by aesthetics: world-class city making in Delhi*. New York: Oxford University Press.
- Harvey, D. (2011). *Ojämlighetens nya geografi*. Stockholm: Atlas.
- Lefebvre, H. (1991[1974]). *The Production of Space*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Listerborn, C. (2015). Medborgarinflytande- om makt, genus och stadsutveckling. i T. Lindholm, S. Oliveira e Costa, & S. Wiberg (red), *Medborgardialog- demokrati eller dekoration? Tolv röster om dialogens problem och potential i samhällsplaneringen* (ss. 65-85). Klippan: Arkus.
- Malmö stad. (2006a). *Vision Norra Sorgenfri- inför omvandling och planarbete*. Hämtat från Malmö stad https://malmo.se/download/18.5d8108001222c393c008000101754/1491300592241/Visionsdokument_sk%C3%A4rm.pdf
- Malmö stad. (2006b). *Norra Sorgenfri- Kulturhistoriskt underlag inför planprogram*. Hämtad från Malmö stad <https://malmo.se/download/18.760b3241144f4d60d3b1c71/1491303473>

773/Byggnadsantikvarisk%20utredning%20Norra%20Sorgenfri%202006.pdf

Malmö stad. (2008). *Norra Sorgenfri- Planprogram*. Hämtat från Malmö stad, https://malmo.se/download/18.af27481124e354c8f1800020125/1491302549563/Norra%20Sorgenfri%20planprogram_reviderat.pdf

Malmö stad. (2015a). *Malmö Kulturstrategi 2014-220*. Hämtad från Malmö stad, https://malmo.se/download/18.16ac037b154961d0287297e8/1491298328680/Kulturstrategi_2015_webb_2016.pdf

Malmö stad. (2015b). *Norra Sorgenfri Hållbarhetsstrategi*. Hämtat från Malmö stad <https://malmo.se/download/18.5f3af0e314e7254d70e615ca/1491304829123/H%C3%A5llbarhetsstrategi%20Norra%20Sorgenfri.pdf>

Malmö stad. (2017). *Fakta om Norra Sorgenfri*. Hämtat från <https://malmo.se/Service/Var-stad-och-var-omgivning/Stadsplanering-och-strategier/Stadsutvecklingsomraden/Sorgenfri/Om-Sorgenfri/Fakta-om-Sorgenfri.html>, (15. 11. 2019).

Malmö stad. (2018). *Malmös äldsta industriområde*. Hämtat från <https://malmo.se/Service/Var-stad-och-var-omgivning/Stadsplanering-och-strategier/Stadsutvecklingsomraden/Sorgenfri/Om-Sorgenfri/Malmos-aldsta-industriomrade.html>, (10. 11. 2019).

Malmö stad. (2019a). *Om Sorgenfri*. Hämtat från <https://malmo.se/Service/Var-stad-och-var-omgivning/Stadsplanering-och-strategier/Stadsutvecklingsomraden/Sorgenfri/Om-Sorgenfri.html>, (15. 12. 2019).

Malmö stad. (2019). *Kv Spårvägen*. Hämtat från <https://malmo.se/Service/Var-stad-och-var-omgivning/Stadsplanering-och-strategier/Stadsutvecklingsomraden/Sorgenfri/Delkvarter-i-Sorgenfri/Kv-Sparvagen.html>, (14. 12. 2019).

Malmö stad. (2019). *Så här ser detaljprocessen ut*. Hämtat från <https://malmo.se/Service/Var-stad-och-var-omgivning/Stadsplanering-och-strategier/Stadsutvecklingsomraden/Bellevuegarden/Sa-har-ser-detaljplaneprocessen-ut.html>, (14. 12. 2019).

- Muhktar-Landgren, D. (2012). *Planering för framsteg och gemenskap. Om den kommunala utvecklingsplaneringens idémässiga förutsättningar*. Lund: Samhällsvetenskapliga fakulteten.
- Persdotter, M. (2019). *Free to move along- On the Urbanisation of Cross-border Mobility Controls- A Case of Roma EU Migrants in Malmö Sweden*. Malmö: Malmö Universitet.
- Rönnlund, M., & Tollefsen, A. (2016). *RUM- Samhällsvetenskapliga perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Than, N. (2019). *Henri Lefebvre: The production of Space*. Hämtat från Sociological Reasoning: <https://ngathanblog.wordpress.com/2019/02/17/henri-lefebvre-the-production-of-space/>. (09. 01. 2020).
- Thomasson, T. (den 02 11 2019). *Forskare: Kriminalitet kan vara delvis ärftligt*. Sydsvenskan.
- Tuan YF. (1979) *Space and Place: Humanistic Perspective*. In: Gale S., Olsson G. (eds) *Philosophy in Geography. Theory and Decision Library (An International Series in the Philosophy and Methodology of the Social and Behavioral Sciences)*, vol 20. Springer, Dordrecht
- Von Schéele, C. (2016). *The void- Urban wasteland as political space*. Lund: Lund University.